

Het tij keren – een kleine bloemlezing uit het werk van Ruth Cohn

Phien Kuiper

Als eerbetoon aan Ruth Cohn heb ik een aantal van haar teksten en fragmenten uitgekozen en uit het Duits vertaald. Ik was op zoek naar teksten waarin ze schreef over haar drijfveren om het tij te keren en te werken aan een betere wereld.

Gaandeweg raakte ik - vanuit mijn beroepsmatige interesse - ook geboeid door de aandacht voor leren in haar teksten.

Begin jaren tachtig van de vorige eeuw kwam ik in aanraking met het enige in Nederland beschikbare boek van Ruth Cohn, *Thematische interactie. Een methode voor hulpverlening, vorming en onderwijs*. Een collega wees me er op. Ik werkte in een team op de lerarenopleiding in Utrecht. We schoolden leraren na in de begeleiding van leerlingen bij sociaal-emotionele problemen en de keuze van vervolgopleiding. Deze nascholing werd landelijk aangeboden en stond jarenlang bekend als de opleiding LBSD (leerlingbegeleiding/schooldekaan). In dit team werd belang gehecht aan persoonlijke ontwikkeling: alle collega's volgden wel een opleiding, Gestalt, Transactionele Analyse, Tavistock. Voor mij werd het TGI. Het boek van Cohn had me buitengewoon verrast. In de boeken die ik tijdens mijn studie psychologie had gelezen kwam ik de auteur zelf nooit tegen. Hoe Ruth Cohn in dit boek haar eigen geschiedenis als vanzelfsprekend een plaats gaf als basis van haar ontwikkeling vond ik prachtig; zo werd heel duidelijk op welke vragen zij, in die jaren na de Tweede Wereldoorlog, antwoorden zocht; hoe zij het tij wilde keren. – Nadere kennismaking met TGI in cursussen leverde mij antwoorden op de vragen waarvoor mijn werk met groepen leraren mij toen stelde.

*'Als we storingen leren accepteren als existentiële feiten en er menselijk mee leren omgaan, krijgen we meer plezier en bevrediging in het werk en nemen schuldgevoelens en beschuldigingen af. Dit komt ook de zakelijke taak ten goede!'*¹

In de eerste cursus leerde ik wat 'storingen leren accepteren als existentiële feiten' voor mij betekende. De postulaten 'Je bent je eigen leider' en 'Storingen hebben voorrang' – een levenslange opgave – pasten goed bij wat ik wilde leren, als persoon, thuis en in het werk. Ook wilde ik doorgeven wat ik geleerd had en deed dat door erover te schrijven. Nadat ik de eerste jaarroute in Nederland/België gevolgd had schreef ik voor mijn cursisten in Utrecht een artikel *Themagecentreerde Interactie in het onderwijs*, dat later uitmondde in een publicatie in het losbladige *Handboek Leerlingbegeleiding*.²

¹ Ockel, A. en Cohn, R.C. Das Konzept des Widerstands in der Themenzentrierten Interaktion. In: *TZI. Pädagogisch-therapeutische Gruppenarbeit nach Ruth C. Cohn* 191. Klett Cotta 1992.

² Kuiper, Ph., *Themagecentreerde Interactie in het Onderwijs*. In: *Handboek Leerlingbegeleiding, Samsom* 1991. Herzien versie in 1999. In 2006 opnieuw herzien en digitaal gepubliceerd in de Toolkit: de leerling in ontwikkeling'.

Ik was in die tijd op zoek naar manieren om de leraren in mijn groepen zover te krijgen dat ze meer en meer verantwoordelijkheid namen voor hun eigen leerproces. Tijdens mijn TGI-opleiding begreep ik dat je in de rol van leraar, leider, de groepen krijgt die je verdient; dat betekende dus: mezelf beter leren kennen en als instrument leren gebruiken – ook een levenslang project. En naast dit alles leerde ik dat ik met mijn onderwijs wel bepaalde doelen voor ogen kan hebben, maar dat het effect van mijn inspanningen soms heel anders kan zijn; hoopgevend dat de mensen die ik iets wil leren uiteindelijk hun eigen gang gaan met de leerstof. In lijn hiermee vond ik in *Es geht ums Anteilnehmen* (zie ook Farau en Cohn)³ een interessante ervaring van Ruth Cohn.

‘Een van de hulpregels luidt: ... *Spreek voor jezelf, vertegenwoordig jezelf in wat je zegt, spreek met ‘ik’*. Deze regel voorkomt dat we onze mening verschuilen achter anderen. Wat is voel is *mijn* gevoel, niet dat van jou. Spreken in de ik-vorm betekent dat ik verantwoordelijkheid neem voor wat ik zeg en daarvoor durf te staan. In het uiterste geval kan een suggestief ‘wij’ van de leiding van de groep of van een sterk groepslid anderen er toe brengen het eigen oordeel op te geven. Dat ‘wij’ is een groot gevaar, omdat daarvoor mensen onbewust en gewetenloos kunnen meegaan in de stroom.

In dit verband had ik een interessante ervaring toen ik in 1969 voor het eerst na zesendertig jaar weer terugkwam in mijn geboorteland, ter gelegenheid van de DAGG-conferentie (Deutsche Assoziation für Gruppentherapie und Gruppendynamik) in Bonn. Ik leidde een podiumdiscussie en betrok daar de ruim honderd toehoorders bij. Ik lichtte het TGI-systeem toe en noemde een paar principes en hulpregels. Na afloop van de bijeenkomst – het was me gelukt een living-learning-encounter tussen publiek en podium tot stand te brengen –, kwam er een deelnemer enthousiast naar mij toe: ‘Ik weet waarom u ons in stilte liet nadenken en in de ik-vorm liet spreken: op deze manier voorkomt u massasuggestie en massahysterie.’ Deze uitspraak raakte me diep, vooral ook omdat hij door een Duitse collega werd gedaan, een gedachte vanuit een negatief gezichtspunt die tot dan toe nog nooit in me opgekomen was: ‘Massahysterie vermijden’ in plaats van alleen maar – zoals ik dacht – ‘de autonomie van het individu versterken!’.

Cohn wilde meer mensen bereiken dan die enkeling die ze als psychoanalytica behandelde; van therapie voor een enkeling naar een pedagogie voor velen.

Terwijl ik in mijn boekenkast zocht naar materiaal voor dit artikel kwam ik een bundeltje Engelstalige gekopieerde teksten tegen, vier van Cohn zelf, vier van andere auteurs. De kopieën zijn slecht, deels onleesbaar en nauwelijks gedocumenteerd. Op het moment dat ik dit artikel schrijf heb ik alleen het artikel ‘*From Couch to Circle to Community: Beginnings of the Theme-Centered Interactional Method*’⁴ gelezen; ik was daar nieuwsgierig naar, er wordt in de TGI-literatuur vaak naar verwezen. In dit artikel beschrijft Cohn de ontwikkeling van haar werk als psychoanalytica met individuen naar het werken als groepstherapeute en naar haar bemoeienissen met teams en groepen in organisaties, dus buiten de behandelkamer. De volgende fragmenten laten zien hoe ze zich de reikwijdte van haar werk graag voorstelde. Mij fascineert hoe ze bij iedere stap beschrijft wat ze ervan leert.

‘...most of us psychoanalysts of 25 years experience are no longer content to treat eight patients a day, three to five times a week, for five years or more – limiting our work to a small number of people while ignoring the tremendous need of individuals or of communities. [...] The Nazi holocaust in Europe and a 33 percent casualty rate in the United States gradually awakened us in the 1930s and 1940s. We felt public pressure and personal guilt. We looked for solutions to affect more people and more areas of human concern. The inherent development of our professional emphasis from id- to ego-psychology helped us on our way. Thus, in the early 1950s many of us left our easy chairs behind the couch for part of the day and took our seats on smaller and harder chairs with the circle of patient groups. Our successes were surprising. We had learned more than we knew. The increasing number of people we treated in groups (or combined group and individual therapy) gained more in less time than many of our patients had gained on couches. We had found valid generalizations and functional psychodynamic concepts. We had learned to respect individuation and personal intuition. From our eight-patient depth we had gained training, experience and self-analysis. We had learned to read the patient’s past and present difficulties in the light of the phenomenon of

³ Cohn, R.C., *Es geht ums Anteilnehmen. Perspektiven der Persönlichkeitsentfaltung*. 45. Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1989. Farau, A. en Cohn, R.C. *Gelebte Geschichte der Psychotherapie. Zwei Perspektiven*. 378-380. Klett Cotta 1984.

⁴ Ruitenbeek, H., *Group Therapy today*, 256-267, Atherton Press, 1969.

transference distortions and the blocking power of defensive resistances. We had learned to recognize the subtle healing power of acceptance and the full experiencing of people's sensations, feelings, and thoughts. We had gained knowledge of intrapsychic and interpersonal dynamics.'

Verderop in dit hoofdstuk vertelt Cohn dat de 'tegenoverdrachtworkshop'⁵ ('... to my knowledge the first theme-centered interactional group in existence'.) lange tijd de enige groep was die ze op deze manier begeleidde. Deze workshop werd buiten het officiële opleidingsinstituut om georganiseerd, voor psychoanalytische therapeuten in opleiding. Ze wilde hen gelegenheid bieden de eigen tegenoverdracht in therapeutische relaties te onderzoeken en ervan te leren. Dat dit buiten het reguliere circuit gebeurde had te maken met het feit dat men in die tijd nog meende dat psychotherapeuten hun eigen verleden zodanig verwerkt hadden dat ze geen (tegen)overdrachtsgevoelens zouden hebben. Het was dus een kritische onderneming – in lijn met wat ze ook wilde bereiken. Ze demonstreerde in die tijd haar werkwijze in allerlei settings. Op een gegeven moment werd ze benaderd door een collega met de vraag of ze haar methode ook kon toepassen bij problemen in managementrelaties.

'I knew little or nothing about business. I was invited to attend a management meeting without any instructions. After more than a half hour I decided that I had to do something. I explained during that my business was not Business, but Feelings. I conveyed that I had imagined sitting behind a soundproof glass wall, watching the men's expressions. I saw boredom, resentment, and anger in their faces and posture. I stated that such feelings interfered with the communication that is necessary for our work. After a short silence, a tornado of open feelings burst into the previously stifled atmosphere. My observations were confirmed and rejected, my interventions appreciated and scorned. I learned that day some specific rules for work with staff relationships which were borne out in all subsequent work:

1. The group therapist/leader must know the hierarchy of staff functions before he intervenes;
2. a positive working relationship with top management take priority before working with other staff groups;
3. themes must be established prior to meeting with any group'.

Zijn dit open deuren voor mensen die nu werkzaam zijn als extern adviseur in het bedrijfsleven, of zijn het allang achterhaalde vuistregels, ingehaald door heel andere inzichten vanuit heel andere achtergronden? Lezers die op dit terrein werkzaam zijn hebben wellicht antwoorden, of stellen zich heel andere vragen na het lezen van deze oorspronkelijke teksten.

Deze heb ik niet vertaald, ik hoop dat de lezers het Engels goed genoeg begrijpen. De reden is dat ik me niet heb toegelegd op het vertalen van Engelse teksten, domweg omdat de literatuur over TGI vooral in Duits geschreven was en werd. Mijn enthousiasme voor TGI wilde ik overbrengen, dus schreef ik, en later begon ik ook te vertalen. Dat ging niet zomaar, daarvoor moest ik eerst ervaren hoe het was om me nauwlijks te kunnen uitdrukken in een TGI-cursus in Duitsland, en vooral om te weten dat wat ik dan naar buiten bracht vol fouten zat. Door mijn studie Frans was ik gewend om perfecte taalvaardigheid na te streven. Dit bezorgde me indringende leerervaringen tijdens deze achtdaagse cursus over persoonlijkheidsstoornissen!

Om me daarna meer op mijn gemak te voelen in Duitstalige groepen heb ik een cursus gevolgd aan het Goethe-Instituut in Amsterdam. Ook het lezen ging beter en ik kreeg plezier in het vertalen van Duitse TGI-teksten. Als TGI-opleider vind ik het zacht gezegd heel jammer dat mensen die in Nederland en Vlaanderen de TGI-opleiding volgen weinig literatuur over TGI in hun eigen taal kunnen lezen. Aanvankelijk koos ik teksten uit, meestal verschenen in het Zeitschrift für Themenzentrierte Interaktion, die ons, opleiders, interesseerden, bijvoorbeeld over de groepsfasen. De laatste jaren ben ik ook op zoek gegaan naar onvertaalde teksten van Ruth Cohn en op dit moment concentreer ik me op de vertaling van het Handbuch Themenzentrierte Interaktion⁶. Zo maak ik de ontwikkelingen van TGI voor meer mensen toegankelijk én kan ik me verdiepen in taal- en vertaalkwesties – een oude liefde.

Terug naar Cohn. Ik laat haar aan het woord over wat zij met de ontwikkeling van de persoonlijkheid voor ogen had; uiteindelijk ging het haar om een betere wereld.

'...TGI drukte voor mij van meet af aan de gedachte uit dat er toch iets moest zijn dat wij midden in deze grauwe wereld konden doen, er iets tegenover stellen – kleine

⁵ Ruth C. Cohn, Tegenoverdracht. Thema van een groepstherapeutische workshop voor psychoanalytici. In: *Van Psychoanalyse naar Themagecentreerde Interactie*. 27-52. Nelissen 1997.

⁶ Schneider-Landolf, M., J. Spielmann, W. Zitterbarth (red.) *Handbuch Themenzentrierte Interaktion* (340). Vandenhoeck & Ruprecht, 2009.

stappen, piepkleine veranderingen van richting. Deze gedachte was al in me opgekomen toen ik zelf in analyse op de bank lag in de nazi-jaren (ik was in Zürich). Mijn wens was om een bewustwording van het soort dat de (psycho)analyse voor enkelingen mogelijk maakt, toegankelijk te maken voor vele mensen en ik wilde vooral ouders en kinderen bereiken. En dat zou het beste gaan via scholen en bedrijven.

Ik geloofde toen niet en geloof nog steeds niet dat menselijke wreedheid een niet te bestrijden natuurwet is. Ik zie die eerder als een nog niet gebroken keten van frustratie en terugslaan; eenmaal uitgedeelde klappen worden immers doorgegeven. Ik geloof niet dat het een natuurwet is dat vluchtelingen in zee moeten worden geduwd en dat miljoenen kinderen moeten verhongeren.⁷

Cohn heeft de politieke opdracht van TGI altijd duidelijk naar voren gebracht; over de haalbaarheid daarvan lopen de meningen uiteen. In de eerste ‘Werkstatt’ in 2005, de Werkplaats voor TGI-gediplomeerden en -opleiders met het thema *Was ist TZI?* was één van de antwoorden op deze vraag: TGI is een maatschappij-politiek concept⁸. In het Handbuch (op.cit.) is in het eerste deel, Grundlagen, Fundamenten, een hoofdstuk gewijd aan deze discussie (*TZI und Politik in der aktuellen Diskussion*)⁹; dit hoofdstuk eindigt zo:

‘Evenwel dringt zich, met de toenemende specialisering en professionalisering van TGI in verschillende beroepsvelden de vraag op: moeten we het denkbeeld dat TGI de maatschappelijke verhoudingen kan beïnvloeden of veranderen opgeven? Of anders geformuleerd: moeten we afzien van het visioen van een menswaardiger maatschappij, zodat de toepassing van TGI in de betreffende beroepspraktijk soepeler kan verlopen? Uit de geschiedenis van TGI en de smartelijke ervaringen waaruit de humanistische impuls en het waardesysteem van TGI zijn ontstaan zou duidelijk moeten zijn dat deze vraag niet zonder meer met ‘ja’ beantwoord kan worden. De vraag naar de politieke dimensie van TGI kan er in samenhang met de veranderde maatschappelijke gegevens in iedere tijd anders uitzien – opgegeven kan hij niet worden’.

Aan het eind van deze bijdrage neem ik een kort hoofdstuk op uit de bundel *Es geht ums Anteilnehmen*. Cohn maakt duidelijk hoe belangrijk bewustwording is als we het tij willen keren. Bewustwording leidt er toe dat we onze eigen donkere kanten onder ogen gaan zien. In dit hoofdstuk, *Vorurteile und Feindbilder* (185-188), gaat Cohn dieper in op het menselijk mechanisme van het wij-zij-denken, het projecteren van eigen donkere kanten op anderen; de actualiteit van dat moment – eind jaren tachtig – maakt die bewustwording meer dan nodig. En dat geldt vandaag de dag nog onverminderd. Ik ben blij dat de gelegenheid om het te vertalen en te publiceren zich nu voordoet.

‘Vooroordelen en vijandbeelden

In een vredesweek van de hervormde kerk in Schlieren/ZH (in Zwitserland) ging ik een groep leiden met het thema: ‘Vooroordelen en vijandbeelden: hoe kan ik, hoe kunnen wij die verminderen?’ Over hetzelfde thema wilde ik een ‘Kulturforum’ voor de Berner Zeitung schrijven. Ik stelde het schrijven uit omdat ik moe was en zette de televisie aan.

Het was toevallig: ‘Chili – hoe lang nog?’ Een documentaire over het dagelijks leven in Chili onder Pinochet; een in het geheim gedraaide reportage van David Bredbury uit 1985. De film hielp me op weg naar mijn uitgestelde voornemen.

Vanaf het beeldscherm schitterden metalen onderscheidingen en geweren, laarzen en onbeweeglijke soldatengezichten. Ze trokken in dichte rijen aan juichende en grimmig zwijgende toeschouwers voorbij. Zo had ik ze gezien in Nazi-Duitsland; en zo trokken ze langs op vele films, geënceneerde en echte, toen en nu. Ook in vreemde straten, in vreemde landen.

Een scène: een veertienjarige jongen spreekt bij het graf van zijn vader de bedroefde aanwezigen toe. De vader is op bevel van de dictator vermoord. De jongen bezweert de mensen daar door te gaan met de strijd waarvoor zijn vader moest sterven. De roep om wraak, om gerechtigheid vloeiden samen vanuit de passie zonder tranen van deze jongen; een passie die geen ruimte liet voor liefdevol rouwen.

⁷ Ockel, A. en R.C. Cohn, Das Konzept des Widerstands in der Themenzentrierten Interaktion, in: *TZI. Pädagogisch-therapeutische Gruppenarbeit nach Ruth C. Cohn*, 178. Klett Cotta 1992.

⁸ Hoffmann, S., Discussie over TGI – een bericht uit de Werkplaats. In *Tijdschrift voor Themagecentreerde Interactie*, 20/2008.

⁹ Johach, H., Historische und politische Grundlagen. In: Schneider-Landolf, M., J. Spielmann, W. Zitterbarth (red.) *Handbuch Themenzentrierte Interaktion*. 340, Vandenhoeck & Ruprecht.

De scènes wisselen elkaar snel af: scènes met ellende, geweld, opstand, solidariteit. Er valt een bom op een zakenpand in het welgestelde deel van de stad. Allerlei stemmen door elkaar: 'Dat waren de communisten, de terroristen! Een Chileen zou dat nooit doen!' Een jongeman spreekt dat tegen: 'Ik woon in een wijk waar iedereen arm is. Daar zeggen ze iets anders: de bom is daar neergelegd in opdracht van Pinochet. Ze beweren dat wij dat gedaan hebben.' En dan voegt hij toe: 'Ik geloof niemand. Ik weet niet wie het echt gedaan heeft.' Zo (of zo ongeveer) zei hij het. Niemand weet het, maar iedereen weet dat er mensen verdwijnen en gemarteld worden.

Een vrouw schreeuwt 'Het zijn moordenaars, moordenaars! Daar valt niet mee te praten. Zien jullie dat dan niet? Ze hebben mijn vader gedood en mijn man laten verdwijnen. Ik zal mijn laatste druppel bloed geven om ze te wreken!' Zo (of zo ongeveer) schreeuwt ze met een betrand gezicht. Ze wankelt. Handen schieten te hulp om haar te steunen.

Traangas, honden, slagen met geweerkolven, laarzen in de pas, beelden van martelingen, luxe restaurants, geweldige ontvangsten, regeringstoespraken, dit alles laat deze Chili-film zien. Een in het geheim gedraaide film in Nazi-Duitsland, in Stalins Rusland, in Botha's Zuid-Afrika, in Khomeini's Iran zou er net zo uit kunnen zien, of in ieder geval er sterk op lijken.

Vijandbeelden: hoe kan ik, hoe kunnen wij die verminderen? Vijandbeelden brengen vijanden voort, en vijanden houden hun vijandbeelden vast, over alle landsgrenzen en door de eeuwen heen.

Vijandbeelden: de ander doet het, de slechte. 'Wij zijn goed. Wij zouden zoiets niet eens dromen!' Is het wezenlijk voor vijandbeelden dat wij het slechte op anderen projecteren, omdat we het slechte niet durven dromen of onze dromen niet durven toegeven? We moeten eindelijk leren dat niemand vrij is van lelijke gevoelens en gedachten, behalve als hij ze verdringt; dan borrelen ze uit de donkerste hoeken van de ziel op – als projecties die we op anderen richten of als lelijke daden die we goedpraten door rationalisaties in plaats van ze te dromen. Dromen en dagdromen zijn een goddelijke gave die ons kunnen helpen om niet te stikken in het kwade en het niet echt te doen. Als we dromen over het kwaad hebben we tijd om er goed over na te denken en te beslissen wat we ermee doen.

'Communisten waren het, terroristen, geen Chileen zou dat doen!' – En dit bij het zien van de geweldorgieën van Chileense politiemannen en soldaten die op straat te zien zijn en achter muren plaatsvinden, meer dan we ons kunnen voorstellen.

De presentator zei dat iedereen zich een eigen mening moest vormen over de film. Ik geloof dat sommige kijkers Pinochet veroordeelden en sommige het met hem eens waren: 'Het is goed dat hij communisten en terroristen uitroeit; dan kan er eindelijk vrede komen, zonder dit gespuis.' En 'gespuis' kunnen hier de communisten zijn, en ergens anders de negers of de joden of de turken of de fascisten of de katholieken of de Amis of de Sovjets – of ???

De meeste vooroordelen ontstaan en verhardden zich door een paar voorbeelden te generaliseren naar een hele categorie mensen. Deze manier van doen is in oorsprong functioneel. Kinderen noch volwassenen leren van ervaringen alleen. Kinderen identificeren zich eerst met de gevoelens en meningen van volwassenen. Pas langzaam leren ze zich een mening vormen over wat ze niet zelf hebben ervaren. Voorbeeld: een stadskind vraagt: 'Hoe komt de melk van de fles in de koe?' Ze leggen hem uit dat het andersom is. Het kind gelooft het, ook al heeft hij nog nooit een uier gezien, net zo min als het melken van koeien en het vullen van flessen.

Ook wij geloven landkaarten, boeken, geschiedkundige vertellingen die we zelf niet gezien of meegemaakt hebben. Wij hebben vertrouwen in velen en in veel. Maar ook vertrouwen kan een vooroordeel zijn dat gecorrigeerd moet worden. Als een mens of een cultuur niet meer te vertrouwen is en verkeerde informatie geeft, wordt wantrouwen een levensnoodzaak.

Ik wist als Duits-joods kind al dat antisemitisme bestond. Antisemitisme kwam van de Christenen. Dat moest wel de schuld van Jezus zijn, want zonder hem zouden er immers geen antisemitische Christenen hebben kunnen zijn! Toen ik later het Nieuwe Testament bestudeerde begreep ik dat Jezus zelf een Jood was, die zich niet tegen het Jodendom, maar tegen misstanden keerde. Ook zijn volgelingen waren Joden. Er waren toen verschillende partijen in Palestina, net als nu overal. Als dit eenvoudige feit overal zo geleerd zou worden, zou het vooroordeel afnemen, het vooroordeel dat door de generaliserende zin: 'De Joden hebben Christus aan het kruis geslagen!' is vereeuwigd. Het waren immers niet de Joden maar een partij van Joden die deze hervormer kwijt wilden. De kruisiging is overigens door Romeinse soldaten uitgevoerd!

Veel vooroordelen die ik als kind had heb ik overwonnen; wel worden ze als littekens geraakt als ik bij voorbeeld het adjectief 'christelijk' vóór het woord 'naastenliefde' lees of hoor. Bestaat er christelijke naastenliefde, is dat iets anders dan joodse, hindoeïstische, atheïstische, indiaanse naastenliefde?

Wij kunnen vooroordelen en vijandbeelden verminderen als we de wereld beleven met wakkere zintuigen en duidende

lijke gevoelens en gedachten; en als we onze volwassen oordelen plaatsen tegenover de voor-oordelen die we hebben overgenomen en tegenover de projecties waarmee we onszelf goedpraten. Telkens als we ons bewust worden van de werkelijkheid van onze binnen- en buiten-wereld verminderen we de last van tradities van vooroordelen en van zelfbedrog’.

‘We moeten eindelijk leren dat niemand vrij is van lelijke gevoelens....’ Klinkt daar enige moedeloosheid in door? Toen Cohn dit schreef richtte ze zich al jaren op de ontwikkeling van mensen. Was het daarom moeilijk te begrijpen dat ‘we’ dat maar niet leren? Mijn ervaring is ook dat dergelijke persoonlijke leerprocessen moeizaam verlopen, ook omdat er vanuit onszelf én vanuit onze maatschappelijke omgeving druk wordt uitgeoefend in een andere richting, namelijk de oorzaak van problemen bij anderen zoeken.

Heel onlangs kreeg ik een correspondentiekaartje van de Geschäftsstelle van het Ruth Cohn Instituut in Berlijn, waarop een citaat van Cohn staat gedrukt. Ik vind dat dit goed illustreert waar het in dit artikel over gaat: met leren over onszelf zijn we ons leven lang doende.

‘Mein Lieblingsthema ist: Was mache ich mit mir, wenn der andere nicht so ist, wie ich ihn haben möchte?’

Over de auteur

Phien Kuiper, TGI-opleider. Psycholoog en actief als (leer)supervisor.
jkuiiper@euronet.nl